

М.І. ІНШИН

канд. юрид. наук

Національний університет внутрішніх справ

УДК 35.087-057.36

ОБМЕЖЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Розглянута сутність та юридична природа обмежень, пов'язаних зі службою в органах внутрішніх справ.

Проміжним елементом, що передусь або запобігає відповідальності державного службовця, є обмеження і заборони для службовців органів внутрішніх справ. Це питання таке ж давнє, як і сама служба. «Справа у тому, що, володіючи повноваженнями за державною посадою, службовець, реалізуючі ці повноваження, у той же час одержує значні можливості їх використання в цілях, які не відносяться до посади і навіть протипоказані останній в політичних цілях, в інтересах третіх осіб, з метою особистого збагачення. Тому законодавство багатьох країн містить офіційні, відкриті положення про обмеження правового статусу осіб, котрі знаходяться на державній службі» [1, с.174]. Надаючи всім громадянам України рівне право доступу на державну службу, законодавець разом із тим встановлює коло обмежень, що пов'язані з прийняттям на державну службу та проходженням державної служби [2, с.92]. «Окрім прав і основних обов'язків державний службовець, вступаючи на державну службу, добровільно приймає і ряд встановлених законодавством обмежень та заборон. Правообмеження для державного службовця зумовлені специфікою виконуваних державних функцій та службових повноважень і полягають в основному в ряді заборон для державного службовця» [3, с.335]. Головна мета правообмежень полягає в забезпеченні ефективного функціонування державної служби, встановленні правових перешкод можливого зловживання державних службовців, створенні посадових повноважень та реалізації встановлених Конституцією прав і свобод службовців [4, с.21].

Відповідно до ст.12 та ст.16 Закону України «Про державну службу» [5] обмеження, пов'язані з державною службою, поділяються на дві групи: а) пов'язані з прийняттям на державну службу; б) пов'язані з проходженням державної служби. Обмеження, пов'язані з прийняттям на державну службу, є традиційними – визнання особи у встановленому порядку недієздатною, наявність судимості, що є несумісною із зайняттям посади, безпосередня підпорядкованість або підлеглисть особам, які є близькими родичами чи свояками. Законами України для деяких

категорій державних службовців можуть встановлюватися й інші обмеження, пов'язані з прийняттям на державну службу. Наприклад, у ст.17 Закону України «Про міліцію» [6] зазначено, що при прийомі громадян на службу в органи внутрішніх справ для них може бути встановлений іспитовий термін до одного року.

Обмеження і заборони для державного службовця мають абсолютний характер, тобто вони діють для нього на протязі всього часу проходження служби і не можуть бути відмінені чи замінені іншими положеннями.

Встановлено, що державний службовець або інша особа, уповноважена на виконання функцій держави, не має права:

а) сприяти, використовуючи своє службове становище, фізичним і юридичним особам у здійсненні ними підприємницької діяльності, а так само в отриманні субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг з метою незаконного одержання за це матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг;

б) займатися підприємницькою діяльністю безпосередньо чи через посередників або підставних осіб бути повіреним третіх осіб у справах державного органу, в якому вона працює, а також виконувати роботу на умовах сумісництва (крім наукової, викладацької, творчої діяльності, а також медичної практики);

в) входити самостійно чи через представника або підставних осіб до складу правління чи інших виконавчих органів підприємств, кредитно-фінансових установ, господарських товариств тощо, організацій, спілок, об'єднань, кооперативів, що здійснюють підприємницьку діяльність;

г) відмовляти фізичним та юридичним особам в інформації, надання якої передбачено правовими актами, умисно затримувати її, надавати недостовірну чи неповну інформацію.

Державний службовець, який є посадовою особою, не має також права:

а) сприяти, використовуючи своє посадове становище, фізичним та юридичним особам у здійсненні ними

зовнішньоекономічної, кредитно-банківської та іншої діяльності з метою незаконного одержання за це матеріальних благ, послуг, пільг чи інших переваг;

б) неправомірно втручатися, використовуючи своє посадове становище, у діяльність інших державних органів чи посадових осіб з метою перешкодити виконанню ними своїх повноважень;

в) бути повіреним третіх осіб у справах державного органу, діяльність якого він контролює;

г) надавати незаконні переваги фізичним або юридичним особам під час підготовки і прийняття нормативно-правових актів чи рішень.

Особи, які претендують на зайняття посади в системі державної служби або на виконання інших функцій держави, попереджаються про встановленні щодо них обмеження. Державні службовці не мають права брати участь у страйках та вчиняти інші дії, що перешкоджають нормальному функціонуванню державного органу. Інші обмеження, пов'язані з проходженням державної служби окремими категоріями державних службовців, встановлюються виключно законодавчими актами України.

Такий перелік правообмежень зазначений у Законі України "Про державну службу" та "Про боротьбу з корупцією" [7]. Поряд із цим слід відзначити про необхідність доповнення ст.16 Закону України "Про державну службу" за назвою "Обмеження, пов'язані з проходженням державної служби", ще й такими правообмеженнями, як те, що державному службовцю забороняється займатися іншою оплачуваною діяльністю, окрім педагогічної, наукової та іншої творчої діяльності; використовувати у неслужбових цілях засоби матеріально-технічного, фінансового й інформаційного забезпечення, інше державне майно і службову інформацію; використовувати своє посадове положення в інтересах політичних партій та громадських організацій, в тому числі релігійних об'єднань; утворювати в державних органах політичні партії, релігійні, громадські об'єднання, за винятком професійних спілок.

Водночас вважаємо, що ст.12 Закону України "Про державну службу" за назвою "Обмеження, пов'язані з прийняттям на службу в державних органах та їх апараті" потребує удосконалення шляхом: 1) заміни даної назви на "Обмеження, пов'язані з прийняттям на державну службу"; 2) доповнення переліку обмежень правообмеженням з таким формулюванням – "раніше притягувалися до відповідальності за корупційні діяння". Останнє стане дієвим заходом боротьби з корупцією в органах, структурах та підрозділах державного механізму; 3) незрозумілим є застосування у цій статті оціночного поняття "мають судимість, що є несумісною з зайняттям посади" – правила юридичної техніки складання нормативних приписів вимагає виправлення означеного термінологічного непорозуміння. Останнє буде виправленим, якщо замість позначеного формулювання правообмеження вкажемо інше: "мають непогашену судимість за навми-

ний злочин".

Особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ користуються всіма соціально-економічними, політичним та особистими правами і свободами, виконують усі обов'язки громадян, передбачені Конституцією України та іншими законодавчими актами. Їх права, обов'язки і відповідальність, що випливають з умов служби, визначаються спеціальним законодавством. Окрім того, державні службовці органів внутрішніх справ України мають і певні обмеження, пов'язані зі службою. По-перше, вони не можуть займатися іншою оплачуваною роботою на умовах сумісництва, за винятком наукової, педагогічної, творчої та медичної практики. По-друге, їм забороняється бути членами будь-яких політичних партій, рухів та інших організацій, які мають політичну спрямованість. По-третє, вони не можуть займатися підприємницькою діяльністю особисто або через посередників, сприяти фізичним і юридичним особам в здійсненні ними підприємницької діяльності, використовувати своє службове становище з метою одержання за це винагороди у грошовому чи іншому вигляді, послуг, пільг тощо. По-четверте, їм забороняється використовувати своє службове становище в інших корисних цілях. По-п'яте, вони не можуть приймати участь у страйках і несанкціонованих демонстраціях та мітингах. По-шосте, їм забороняється використовувати у неслужбових цілях засоби матеріально-технічного, фінансового та інформаційного забезпечення, інше службове майно та інформацію без попередньої згоди відповідних керівників та матеріально відповідальних осіб. По-сьоме, вони не можуть вчиняти дії, які можуть заподіяти шкоду інтересам служби або негативно вплинути на репутацію органів внутрішніх справ, дискредитувати орган, у якому вони проходять службу.

Аналіз точок зору вчених щодо суті та юридичної природи обмежень, пов'язаних зі службою в органах внутрішніх справ дозволяє зробити низку наступних висновків:

Суть правообмежень полягає у тому, що державний службовець органів внутрішніх справ на період знаходження на державній службі позбавляється певних прав, які входять в статус прав громадянина. Своєю кінцевою метою правообмеження мають забезпечити ефективність функціонування державної служби в органах внутрішніх справ.

Обмеження для державного службовця органів внутрішніх справ мають абсолютний характер – вони діють для нього протягом усього часу проходження служби і не можуть бути відміненими або замінені на інші положення. Встановлення правообмежень, своїм призначенням має: забезпечення ефективної професійної діяльності щодо виконання повноважень працівниками органів внутрішніх справ; встановлення перешкоди можливого зловживанню означеною категорією працівників своїми службовими обов'язками; створення умови для незалежної службової діяльності; дотримання державними служ-

бовцями органів внутрішніх справ прав, свобод та законних інтересів громадян.

До обмежень та заборон державних службовців органів внутрішніх справ необхідно віднести такі. По-перше, вони не можуть займатися іншою оплачуваною роботою на умовах сумісництва, за винятком наукової, педагогічної, творчої та медичної практики. По-друге, їм забороняється бути членами будь-яких політичних партій, рухів та інших організацій, які мають політичну спрямованість. По-третє, вони не можуть займатися підприємницькою діяльністю особисто або через посередників, сприяти фізичним і юридичним особам в здійсненні ними підприємницької діяльності, використовувати своє службове становище з метою одержання за це винагороди у грошовому чи іншому вигляді, послуг, пільг тощо. По-четверте, їм забороняється використовувати своє службове становище в інших корисних цілях. По-п'яте, вони не можуть приймати участь у страйках і несанкціонованих демонстраціях та мітингах. По-шосте, їм забороняється використовувати у неслужбових цілях засоби матеріально-технічного, фінансового та інформаційного забезпечення, інше службове майно та інформацію без попередньої згоди відповідних керівників та матеріально відповідальних осіб. По-сьоме, вони не можуть вчиняти дії, які можуть заподіяти шкоду інтересам служби або негативно

вплинути на репутацію органів внутрішніх справ, дискредитувати орган, у якому вони проходять службу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Манасин В.М. Служба и служащий в Российской Федерации: правовое регулирование. –М.: Юрист, 1997. – 296 с.
2. Адміністративне право України /За ред. Ю.П. Битяка. –Харків: Право, 2000. –520 с.
3. Старилев Ю.Н. Службное право: Учебник. –М.: Изд-во БЕК, 1996. –698 с.
4. Ноздрачев А. Правоограничения государственных служащих в России // Право и экономика. –1995. -№ 15. – С.18-23.
5. Закон України “Про державну службу” від 16.12.1993 р., № 3723-ХІІ // ВВР України. –1993. -№ 52. – Ст.490.
6. Закон України “Про міліцію” від 20.12.1990 р., № 565-ХІІ // ВВР України. -1991. - № 4. -Ст.20.
7. Закон України “Про боротьбу з корупцією” від 5.10.1995, № 356/95-ВР // ВВР України. –1995. -№ 34. – Ст.266.

Надійшла до редколегії 21.11.2003

ИНШИН Н.И. ОГРАНИЧЕНИЯ КАК ЭЛЕМЕНТ ПРАВОВОГО СТАТУСА ГОСУДАРСТВЕННЫХ СЛУЖАЩИХ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Рассмотрена сущность и юридическая природа ограничений, связанных с службой в органах внутренних дел.

***

INSHIN N.I. RESTRICTIONS AS THE ELEMENT OF THE LEGAL STATUS OF CIVIL SERVANTS OF LAW-ENFORCEMENT ORGANS

The essence and legal nature of the restrictions connected to service in law-enforcement organs is considered.

УДК 343.46:656.2/4

**Є.В. КОВАЛЬОВ, докт. екон. наук, проф.,
Т.В. БОНДАРЕНКО, В.В. БУХАНЦОВ**

Національний університет внутрішніх справ

ОЦІНКА РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗАЛІЗНИЦІ

Розроблені критерії і показники економічної безпеки залізниць; проведена оцінка рівня економічної безпеки Південної залізниці.

Виключно актуальним для всіх підприємств України є формування системи економічної безпеки. Це пов'язане з негативними явищами, які постійно загрожують господарській діяльності підприємств: нестабільним законодавством, недоброякісною конкуренцією, надмірним втручанням контролюючих органів у господарську діяльність суб'єктів, змінами кон'юнктури ринку та ін.

Проблема економічної безпеки є досить новою, але незважаючи на це, є багато публікацій, пов'язаних з її дослідженням, зокрема, В.М. Геєця, В.І. Мунтіяна, Г.В.

Задорожного, О.М. Бандурки, В.С. Духова, Е.А. Олейникова та інших. Їх аналіз свідчить про необхідність подальшої теоретичної і практичної розробки проблеми економічної безпеки держави та підприємств.

Великі підприємства – залізниці зацікавлені у надійному захисті від зовнішніх та внутрішніх загроз створенням відповідної системи економічної безпеки. На першому етапі створення такої системи важливе значення має формування критеріїв і показників оцінки рівня економічної безпеки залізниці. Стан залізниці на відповідність